

nobenega Slovenca ali pa vsaj poznavalca naših šolsko-pravnih razmer.

Iz Beograda je prišel na našo vlado ukaz, da se mora zakon izvesti, in sicer računši šole od 1. decembra nadalje in ne od 1. septembra, kakor se je to prvotno tolažilo.

Nejasnost so pa še sledeče: Od katerega roka nadalje naj se šteje poviške in kateri učitelji so smatrati za stalne?

Po srbskem zakonu so smatrani za stalne vsi učitelji, ki so dovršili zrelostni izpit in imajo kako stalno mesto. Začasne učitelje pa smatrajo one, ki so brez zrelostnega izpita, a imajo zato drugi študij, popolne srednje šole, filozofsko fakulteto i. dr., in oni učitelji, ki so imenovani na kako izpraznjeno stalno mesto pred natečajem, dokler ni bilo mesto še stalno zasedeno.

Po naši naredbi se smatra za stalnega učitelja vsakega po usposobljenostnem izpitu.

To diferenco je treba uravnati, ker sicer bi pri nas prejemale mnogo učiteljev 1600 dinarjev namesto 2400 dinarjev plače, dasi imajo usposobljenostni izpit, a še nimajo stalnega mesta.

Popolnoma prezrte so s tem zakonom tudi učiteljice ženskih ročnih del, za gospodinjstvo in enake, ki jim je deželna vlada za Slovenijo že uredila materialno-pravno vprašanje, a ga novi zakon iz Beograda popolnoma prezre.

Enako je s strokovnimi učitelji, ki jim je tuk. dež. vlada uredila njihovo posebno stališče, a za novi zakon tudi izpušča in jih popolnoma prezre.

Težavna točka je vprašanje prostega stanovanja in kuriva, ki ga določa novi zakon učiteljstvu. Vprašanje je, kdo bo nosil stroške, kdo preskrbel in plačal?

Srbski zakon določa, da preskrbi ali pa nosi stroške za stanovanje in kurivo občina, in določa zakon tudi poseben tarif, po katerem se odnema ravna. Vendar je se sporno vprašanje, če odredbe dotičnega zakona za naše kraje tudi veljajo, ali so v veljavi samo za Srbijo. Sporno je torej še, kuo ima nositi stroške.

G. vladni svetnik dr. Skaberne je izrazil v tem oziru svoje osebno mnenje, da učiteljstvo, če reflektira in se bori za popolno izenačenje z ostalimi državnimi uradnistvom, ne sme potem reflektirati na posebne privilegije pred ostalimi državnimi uradnistvom, da bi imelo poleg aktivitetnih doklad še prosto stanovanje in kurivo.

V tem smislu je bila zamišljena tudi naredba deželne vlade za Slovenijo od 5. maja, da se održe polovico aktivitetne doklade za stanovanje, ker so enaki predpisi splošno v veljavi za državno uradnistvo. Vendar se ta naredba ni izvajala.

Po ukazu ministrstva se imajo plače izvesti v dinarjih, preračunano po uradnem bančn. kurzu. To je tudi slaba stran, ker krona nima nikake vnane vrednosti. Vprašanje je pa tudi se, če bo aktivitetna doklada vsteta pri preračunavanju, ali bo le pristeta v sedanji višini k ostalemu znesku?

Tudi vprašanje vpokojencev je neupoštevano pri novem zakonu in vlada nejasnost za izvršitev te zadeve.

I. ov. Jelenc je pojasnil položaj in korake, ki jih je Zaveza za napravila za uvrstitev v splošno pragmatiko državnega uradnistva. Opisal je tudi borbo, ki jo je imelo ostalo drž. uradnistvo v Beogradu, da je doseglo sedanje poviške. Zaveza se je tudi obrnila v učiteljskem vprašanju na organizacijo državnega uradnistva, katere funkcije naj se iztekle za to, da bodo podpirali naše težnje in jih upostevali pri vsaki svoji zahtevi, da bo vsieto tudi učiteljstvo. Učiteljstvo bo moralo stopiti v stik z ostalimi drž. uradnistvom in se skupno organizirati.

Postavil se je na stališče:

Naj se zakon izvede, a od 1. septembra nadalje, kakor je to v smislu zakona samega. Urediti se mora stanje tudi učiteljicam ženskih ročnih del in enakovrstnim.

Uredi naj se razmerje strokovnemu učiteljstvu.

Izvede naj se zakon tudi z ozirom na stanovanje in kurivo, kar prevzame glede izdatkov država nase.

Dr. Skaberne je predlagal, da naj se učiteljstvo izreče za izvedbo zakona in naj se vse, kar je nejasno in ni v skladu z našimi dosedanjimi razmerami in pravicami, ki jih učiteljstvo že ima, uveljavlji naredbenim potom na podlagi posebnih dokladov. To naredbo misli predlagati v Beogradu in naj bi obsegala sledeče točke:

1. Člen 30. b srbskega zakona glede učiteljev-vojakov — vstetja službene dobe za napredovanje in glede usposob. izpita — naj velja tudi za Slovenijo.

2. Službena doba in definitivnost naj se šteje od 11. izpita naprej.

3. Strokovno učitelj. prejemaj dokler se to zakonito ne uredi, posebno doklado, ki naj se šteje tudi v pokojnino.

4. Uredi se razmerje učiteljicam žen. roč. del in enakim po dosedanjem razmerju.

Vprašanje aktivitetnih doklad in funkcijskih doklad se uredi v lastnem delokrogu.

Ker pa zakona ni mogoče tehnično izvesti takoj, bi dež. vlada izplačala na račun poviškov predjem.

T. ov. Gangl je predlagal, naj bi se kot prvo točko v naredbo stavilo, da se poviški računajo od 1. sept. naprej in naj organizacija zastavi ves svoj vpliv v sporazumu z ostalimi org. v drž., da se ukaz ministrstva za prosveto razveljavi in se celokupna vlada izreče za poviške od 1. sept. naprej.

Tudi naj zastavi organizacija ves svoj vpliv, da vlada sprejme določbe glede stanovanja in kuriva za svojo obveznost.

Takoj naj se priče vse delo, da se naše zahteve glede uvrstitve v splošno državniško pragmatiko izvedejo.

Po prihodu vlad. sv. dr. Skaberne iz Beograda bomo podali poročilo, kakšno stališče je zavzela centralna vlada v teh zadevah in kako stališče za izvedbo bo na podlagi deriktiv in informacij zavzela tukajšnja vlada.

Okrajna učiteljska društva nujno pozivamo, naj tudi ona zavzamejo svoje stališče in naj izrazijo svoje mnenje — dokler je še čas.

Predsednik Zaveze, tov. L. Jelenc, je v ponedeljek ponoci odpotoval v Beograd, da osebno posreduje na vseh metodah mestnih za pravico in nujno ureditev našega materialnega vprašanja. Spotoma se je ustavil v Zagrebu, da si zagotovi tam moralno pomoč hrvatskega učiteljstva. O uspehih tega enotnega nastopa poročamo prihodnjic.

JANKO PIRC:

Ne pozabimo „Družbe sv. Cirila in Metoda“!

Z novim šolskim letom imamo zopet pred seboj kopo nežnih src, katere bo treba vzgajati v narodno zavedno domoljube. Zlasti v nekatere šole je pa vstopno leto mnogo deca, katero je pogosto kruto sovražstvo in pohlep po naši lepi zemlji z njihove rodne grude. In že pri pogledu na te malčke se spomnimo neke, da so in bi imeli v svojem rojstnem kraju dovolj prilike izobraževati se, spomnimo se pa tudi one družbe, ki je že dolgo dobo delovala na spornih mejah v prubno našega naroda. Komar je pri srcu naša mladina in se je zanimal za njeno izobrazbo, se bo dobro spomnil, kaj je storila Družba sv. Cirila in Metoda s svojimi šolami tam, kjer je prebila pohlepna tučjeva roka, da nam izrga iz naročja našo mladino.

In ta družba ima danes vršiti to vzvišeno nalogo še v veliko večji meri. Vsak pa ve, da potrebuje zato ogromnih sredstev.

Ali bi ji ne mogli pomagati?

Ali bi ne mogli navajati naše mladine, da spozna in občuduje železno energijo te družbe, katere nam je reševala iz povodnih nemške in italijanske pohlepčnosti našo zemljo, našo dečo, našo bodočnost? Ali ne bo rodila ta hvaležnost misli, da je potreba to kulturno ognjišče podpirati z vsemi silami?

Kaj bi ne moglo voditi učiteljstvo zbirk v prid Družbi sv. Cirila in Metoda?

Po priliki znamk. Silno veselje imajo otroci s tem zlasti danes, ko kroži toliko raznih vrst znamk, bodisi naših kot tujih. Spretno besedo doseže učitelj lahko vsaj lep uspeh. Tako sem po priliki samo zadnje tri tedne pred sklepom zbral za »Družbo« čez 1300 komadov najrazličnejših vrst, mnogo celo jako redkih. In s kako vnešo so otroci zbirali! Kako so se jim iskriale oči, ko so donasili znamke: »Za Družbo!« Kakšen ponos jih je navdal, ko so izvedeli nazadnje rezultat! Da začnemo z zbiranjem že sedaj in vsi, pokazemo ob sklepu leta lahko sijajne uspehe! Eden zbere več, drugi manj, kakor so pač razmere, a smoter imamo vendar vsi skupen.

Redkeje se dobi štaniolni papir, a kjer je mogoče, naj bi zbirali i tega.

Rabite v šoli »Ciril-Metodove« svinčnike!

Tako bomo vzgajali dečo v ljubezni in hvaležnosti do one družbe, ki ni in ne bo pozabila onih naših dragih, katere oklepa tučjevo zatiranje; vzgojili bomo rodove, ki bodo še iskreneje vzljubili to našo lepo zemljo, in bodo nosili v sebi ter znali vcepljati tudi drugim čut dolžnosti, kadar jih zove domovina.

Šolsko vprašanje v Prekmurju.

(iz posvetovanja na drugem sosvetu.)

Ogrska vlada in Prekmurje.

Civilni komisar poroča: Ogrska vlada je na tem polju najbolj zanemarjala svoje delo, sicer pa ji moramo biti za to delo hvaležni, kajti ko bi ona poraj začela tako sistematično gojiti ma arscino, kakor se je to zgodilo v zadnjem času z ustanovitvijo večjega števila šolskih vrtcev s popolnoma mažarskimi učiteljicami, danes ta posvet ne bi imel prilike, se posvetovati o šolstvu v Prekmurju, kajti Prekmurje bi bilo med tem postalo že popolnoma mažarska pokrajina.

Višji šolski svet in Prekmurje.

Višji šolski svet je potrdil stavljeni predlog, naj se ustanovi za Prekmurje okrožni šolski svet in naj se pokličejo v ta sosvet najboljše moči, ki bodo imele nalog, urediti vse šolske razmere (šolskih oseb, šolskih poslopij, plače, kateri jezik naj se poučuje itd.) Prekmurja. Nato je bil izvoljen sosvet za ureditev šol, kateremu pripadajo civilni komisariji za Prekmurje, od deželne vlade imenovani šolski nadzornik za Prekmurje, dr. Pavel(?) in 14 drugih članov, večinoma duhovnikov, učiteljev in domačinov iz Prekmurja.

Stajne šolstva.

Nadučitelj Cvetko iz Vučje vasi, ki je imel od vsigejšega šolskega sveta nalog, da pregleda v Prekmurju vse šole in prouči vse šolske razmere, poroča:

V Prekmurju sta bili dozdaj dve meščanski šoli in 89 ljudskih šol. Srednje šole ali učiteljske do sedaj v Prekmurju ni bilo; inteligenčni naraščaj se je moral torej izobraževati v tujini. Ljudske šole so konfesionalne, to je katoliške in evangelijske, nadalje državne vaške, ena mestna ljudska šola v Soboti in ena židovska v Dolnji Lendavi. Vse te šole imajo skupaj 177 razredov, obiskuje jih pa približno 13.740 otrok. Šolska poslopja so večinoma lepe, moderne zgradbe, najti pa je tudi nekaj šol, ki sličejo skoraj hlevu. Vse starejše šole so od zunaj in od znotraj nujno potrebne popravila. Dve državni šoli sta ostali med vojno nedozidani. Nekatero šolo oziroma razredi so bili najeti v zasebnih poslopih. Ker je letošnjega leta potekla najemna doba, je lastnik hiše vrge šolo kratkoma ven in se naselil notri sam; take šole so sedaj takorekoč na cesti.

Šolski vrtci, katerih je mažarska vlada ustanovila 15, so večinoma zanemarjeni; samo en šolski vrtec ima lepo drevesnico, in sicer v Küpsincih. Pač pa imajo mnogi šolniki lepe sadovnike. Umno čebelarstvo se je pri šolah gojilo vse premo. Vzorna čebelarja sta Benkovič v Dokležovju in Titan v Küpsincih.

Učni jezik.

Učni jezik v šolah, kjer prebivajo Slovenci, bodi slovenski, ozirati se je treba na prekmursko narečje.

Učiteljstvo.

Učitelji mažarske narodnosti, ki ne znajo nič slovenski (to je niti tukajšnjega narečja), so za bodočnost na šolah v Prekmurju neporabni in naj jih torej višji šolski svet odslovi. Vsi v Prekmurju rojeni oziroma vzgojeni učitelji in oni druge narodnosti, ki so večji jezika prebivalstva, pa naj se pridrže v službi na dosedanjem mestu ali se pa po potrebi premestijo.

Odslovilo se bo najmanj 70 učiteljev-Ogrov, izpraznjenih mest pa pride v poštev okoli 100; učitelji iz Slovenije, zlasti »Prieki«, naj bi se nemudoma pobrigali za eno ali drugo mesto v Prekmurju.

Gospodarske udobnosti.

Ker je skoraj pri vsaki šoli gospodarsko poslopje, hlev za govego in svinjak, nadalje obsežen vrt in večji ali manjši kos zemljišča (od 1 do 50 orakov), zato bi poleg dnevnice živeli tukaj v prav ugodnem socialnem položju. Tudi ljudstvo je v obče dobrosrčno, prijazno in počteno.

Nove šole.

V Murski Soboti se ustanovi še to jesen gimnazij in meščanska šola s slovenskim učnim jezikom. Šolsko leto in pouk na ljudskih šolah se prične 1. novembra, ako ne bo posebnih ovir.

Pouk.

Pouk na ljudskih šolah se je v vojnem času zelo zanemaril. Nahajajo se tudi šole, na katerih zadnja štiri leta sploh ni bilo nikakega pouka. O načrtu prevzeta ljudskih (katoliških, evangelijskih, občinskih in državnih) šol, nadalje glede prevzeta učiteljstva bo treba temeljitega preudarka, preden se ukrene kaj definitivnega. Ker pa se je itak že ustanovil okrožni šol. svet za Prekmurje, bo pac njegova najvažnejša naloga, da se poglubi v ta vprašanja in stavi višjemu šolskemu svetu konkretne predloge. Ker je poročevalec itak član tega sosveta in ker je temeljito preučil težke razmere v Prekmurju, bo imel se priložnosti, nasvetovati, kar bo potrebno.

Debata.

K tej točki se je oglasilo več govornikov in videlo se je, da vlada za soistvo med Prekmurci splošno zanimanje. Večina govornikov je posebno zanimala, da se poleg književne slovensčine vedno jemlje ozir tudi na prekmursko narečje in da se naj pridržijo tudi nekatere v prekmurskem narečju pisane knjige.

Zaradi meščanske šole, kmetijske šole in gimnazije se ni posebno razpravljalo, ampak prepustilo se je to delo okrožnemu šolskemu svetu za Prekmurje.

J. J.:

Meščanska šola v Franciji.

(École primaire supérieure.)

V času bivanja v Franciji sem imel priložnost proučiti francosko šolstvo. Nočem priobčiti nekaj članov, ki naj seznanijo učiteljstvo in slovensko javnost o šolstvu države, ki stoji gotovo na najvišji stopnji kulture in civilizacije, kar je posebno pokazala v sedanji svetovni vojni. Ker dobi Slovenija v tekočem šolskem letu večje število meščanskih šol in ker je ravno ta panoga šolskega vprašanja pri nas najakutnejša, se nočem baviti v današnjem članku izključno s francosko meščansko šolo in dati citatelem kolikor mogoče jasno sliko o njem organizaciji, njenem delu in njenem smotru.

Prvotni smoter meščanskih šol je izpopolniti in perfekcionirati vzgojo pridobljeno v ljudskih, osnovnih šolah. Zahteve praktičnega življenja so uvedle v te šole transformacijo obstoječo v osnovanju strokovnih meščanskih šol (école primaire supérieure professionnelle) ali pa posebnim praktičnim tečajem v ostalih meščanskih šolah.

Namen meščanskih strokovnih šol je dati učencem strokovno izobrazbo in jih pripravljati direktno za njihov bodoči poklic v trgovini ali pa industriji. Takih šol je v Franciji, posebno za mosko dečo, mnogo; zavisijo največ od mestnih uprav in od ministerstva trgovine. Tudi za deklice se ustanovljajo meščanske strokovne šole. (Ime teh šol je: Praktične šole za trgovino in obrt — Ecoles pratiques de commerce et d'industrie.)

Meščanske šole v obče se drže torej smotra, ki sem ga omenil zgoraj in pa onega meščanskih strokovnih šol. One vsebujejo različne sekcije: splošno, poljedelsko, trgovsko, obrtno in gospodinjstvo vzgojo v dekliških šolah.

Dela se na tem, da se v vsaki šoli osnuje kar največ sekcij, da bi se s tem zagotovil učencem vstop v poklic po njihovem okusu in njihovih zmognostih.

Francoska ima mnogo meščanskih šol; v vsakem okraju (département) jih je najmanj šest. Pouk v njih je brezplačen in ravno v tem se one najbolj razlikujejo od višjih — srednjih šol. V nje se sprejemajo učenci od 12 do 18 let. Učenci, ki žele vstopiti v meščansko šolo, morajo dovršiti najmanj 12 to leto in imeti izpričevalo, da so položili izpit ljudskošolskim naukov z dobrim uspehom. V Parizu in v večjih mestih Francoske, kjer je velik naval učencev za meščanske šole, se zahteva vzprejemni izpit.

V provinci, kjer so učenci večinoma kmetijskih rodov, so meščanske šole internat; ni pa tega v velikih mestih in v čisto industrijskih krajih. Država pomaga plačevati stroške internatu nadarjeni mladini revnejših slojev — po posebnem izpitu — s celimi in polovičnimi državnimi ustanovami.

Meščanske šole imajo tri letnike, mnoge tudi četrti letnik, ki je pripravljalen razred za vstop v učiteljska in za »Brevet Supérieurs« — izpit, ki ga pri nas nimamo in ki bi ga uvrstili v red mature na naših učiteljskih. Vendar je ta izpit manj vreden nego matura na naših učiteljskih — pred vojno! Absolvente teh »Brevets Supérieurs« se lahko namesti kot pomožne učitelje na ljudskih šolah — pa tudi kot definitivne — v slučaju potrebe.

Meščanske šole se končajo z dovršenim tretjim letnikom z izpričevalom izpita meščansko-šolskih študij. To izpričevalo dobe učenci z ozirom na sekcijo v katero so bili vpisani (francosko se zove to izpričevalo: Brevet d'études primaires supérieures). To je matura meščanskih šol. Z njo prično učenci lahko svoj poklic: v trgovini, na železnici, na pošti itd. in se